

OTÁZKA PŘECHODU OD SOCIALISTICKÉ STÁTNOSTI
KE KOMUNISTICKÉ SPOLEČENSKÉ SAMOSPRÁVĚ

K. POMAIZL

Komunismus, úplná beztrždní společnost, zdála se být ještě do nedávna něčím velice vzdáleným. Přemýšlet o jejích problémech a o přechodu k ní vypadalo jako naprosto předčasné a neaktuální. Vždyť jak je to dlouho, co byl u nás dobojován teprve zápas o znárodnění našeho průmyslu, dopravy a obchodu, jak je to dlouho, co se naše vesnice dala — zpočátku váhavě — na cestu združstevňování? A přece za několik těch málo let stalo se tolik, proběhly takové veliké přeměny, že to, co se zdálo naprosto vzdáleným a mlhavým, začíná dnes už tlouci na dveře. Promyšlet a rozpracovávat problematiku přechodu ke komunismu je už dnes nejen možné, nýbrž i naléhavě nutné. Jak jinak bychom mohli porozumět tomu, do čeho budeme zanedlouho vstupovat, jak jinak bychom rozpoznali nové, rodící se kolem nás, jak jinak bychom mu mohli uvolňovat cestu do života?

Problémy přechodu ke komunismu zajímají dnes pochopitelně především Sovětský svaz, který již dovršil výstavbu socialismu a již v současné etapě si klade úkol vybudovat základy komunistické společnosti. U nás jsme zatím dosáhli vybudování základů společnosti socialistické a vstupujeme do etapy rozvinuté její výstavby, jejímž cílem je dovršit dílo socialismu. Mezi socialismem a komunismem není však žádný příkop. Proto dovršování socialistické výstavby bude současně i vytvářením předpokladů přechodu ke komunismu, jak to vyjádřil 29. 10. 1959 soudruh Novotný: „V zásadě možno říci, že směrnice 3. pětiletky zabezpečují linii dovršení výstavby socialismu v naší vlasti, jak ji vytyčil XI. sjezd naší strany, který zdůraznil, že dovršení socialistické výstavby nechápeme jako předem časově vymezené období, nýbrž jako celou etapu vývoje, v níž naše společnost na základě vybudovaného socialismu bude sbírat další síly, shromažďovat a vytvářet nové materiální a kulturní zdroje pro přechod ke komunismu.“

K tomu přistupuje ještě ten důležitý moment, že nejsme osamoceni, nýbrž součástí velikého socialistického tábora, jehož země si navzájem pomáhají a v němž se zvláště menším zemím dostává veliké pomoci jejich staršího a pokročilejšího bratra — Sovětského svazu. Tato okolnost nejenže celkově urychluje náš vývoj a přibližuje perspektivu přechodu ke komunismu. Znamená také, jak to naznačil soudruh Chruščov, že v nejbližší době dojde na základě urychleného vývoje socialistických zemí k vyrovnání dosavadních historicky vzniklých rozdílů mezi nimi, takže do komunismu vstoupí s největší pravděpodobností společně a současně. To, co tedy dnes hýbe Sovětským svazem, je předobrazem i velmi blízké naší budoucnosti.

Přechod ke komunismu bude ovšem složitým procesem. Jednou důležitou součástí

totoho procesu, na jejíž některé zárodečné prvky se v souvislosti s opatřeními letošního roku ukazuje i u nás, je proměna socialistického státu v nepolitickou, komunistickou samosprávu. Přítomná stať je pokusem usnadnit chápání této stránky budoucího přechodu ke komunismu.

SOCIALISMUS A KOMUNISMUS — DVĚ FÁZE KOMUNISTICKÉ SPOLEČNOSTI

Pochopit správně význam přechodu od socialistické státnosti ke komunistické společenské samosprávě je možné jen v souvislosti s celkovým přechodem od socialismu ke komunismu, jež je zase možno pochopit jen na základě rozlišení socialismu a komunismu.

Socialismus a komunismus jsou dvěma vývojovými fázemi jedné a téže společnosti, téže společensko-ekonomické formace, jež vzniká likvidací kapitalismu socialistickou revolucí. Socialismu a komunismu je společně především to, že v nich neexistuje třídní vykořisťování, že veškeré společenské bohatství a především pak jeho základ — výrobní prostředky — patří těm, kteří je vytvářejí a kteří s jejich pomocí pracují. Pracující mají také v rukou správu všech společenských záležitostí. Protože tu není třídních antagonismů a konfliktů s nimi spjatých, může se socialistická a komunistická společnost rozvíjet daleko rychleji než společnosti dřívější. Její pokrok nepřináší užitek pouze omezené a privilegované menšině, jako tomu bylo dříve, nýbrž slouží zásadně rozvoji celé společnosti a všech jejích příslušníků.

Právě pro tyto základní společné rysy, jimiž se zásadně odlišují od vykořisťovatelských společenských formací v dosavadních dějinách, pro rysy, umožňující plynulý přechod mezi nimi, mluvíme o socialismu a komunismu jako o dvou vývojových fázích téže komunistické, v zásadě už beztřídní společnosti.

Vedle těchto společných rysů, jimiž se zásadně odlišují od vykořisťovatelských společenských řádů, mají však socialismus a komunismus (to je vlastní, vybudovaný komunismus) celou řadu rysů a stránek odlišných, jež vyplývají z toho, že socialismus je nižší a vlastní komunismus pak vyšší fází komunistické společnosti.

V čem spočívají tyto odlišnosti?

Socialismus je komunistickou společností, „nikoli však, jak se vyvinula na svém vlastním základě, nýbrž naopak jak právě vychází z kapitalistické společnosti, která tedy v každém směru, hospodářsky, mravně, duchovně má ještě na sobě mateřská znamení společnosti, z jejíhož lůna pochází.“¹

Co to znamená konkrétně? Socialismus sice stupňuje společenskou výrobu daleko za rámce, zanechané kapitalismem, nedosahuje však ještě takové celkové výroby a takové produktivity práce, aby bylo možno uspokojovat všechny potřeby lidí. K tomu je zapotřebí dalšího mohutného rozvoje techniky, jenž však vyžaduje určitého času. Proto v socialismu platí zásada, že každý je povinen pracovat podle svých schopností a odměňován je podle množství, kvality a společenské důležitosti práce. Komunismus naproti tomu předpokládá takový stupeň rozvoje výroby a společenské produktivity práce, že „zdroje společenského bohatství potekou plným prudem“ (Marx), takže se stane možným odměňování podle potřeb.

Do té doby, než bude možný tento vyšší komunistický způsob odměňování, musí být přísně kontrolováno, kolik kdo pro společnost vykonává a odměna se musí v zásadě řídit tímto jeho příspěvkem k rozmnožení společenského bohatství. To je nutné už

¹ K. Marx, *Kritika gothajského programu*. Praha 1948, 41.

také s ohledem na poměr k práci, jenž za socialismu nemůže nebýt poznamenán tím, že práce byla ještě včera jen nutným zlem, jen prostředkem k zachování existence, a že ani za socialismu nelze ještě zcela překonat některé její nepříjemné stránky. V komunismu, kde na základě vysokého rozvoje techniky bude možné podstatně zkrátit pracovní dobu, kde se na tomto základě změní podstatně charakter práce, změní se nutně i poměr lidí k ní, neboť nabude v plném smyslu tvůrčího charakteru a stane se proto první a nezbytnou potřebou lidí.

Podmínkou podobného rozvoje nebude ovšem jen rozvoj výrobních sil a techniky, nýbrž i další rozvoj výrobních vztahů. Výrobní vztahy jsou charakterizovány především vlastnickými poměry. V socialismu i komunismu existuje jen společenské vlastnictví výrobních prostředků. V socialismu stojí však vedle sebe ještě dvě jeho formy: celospolečenské státní vlastnictví a skupinové družstevní vlastnictví, což souvisí s historickým vývojem, s různým způsobem překonávání kapitalistického dědictví. V komunismu zmizí tyto rozdíly a obě socialistické formy vlastnictví slijí se v jedno celospolečenské, nestátní vlastnictví výrobních prostředků.

S otázkou výrobních vztahů, s otázkou postavení lidí ve výrobě souvisí nejužejí otázka tříd. V socialismu byl sice odstraněn antagonismus tříd vykořisťovatelských a vykořisťovaných. Existují však ještě spřátelené třídy dělníků a družstevních rolníků a inteligence tvoří pořád ještě do určité míry zvláštní společenskou skupinu. V komunismu — v souvislosti s přechodem k jednotnému vlastnictví výrobních prostředků, s odstraněním podstatného rozdílu mezi městem a venkovem a mezi duševní a tělesnou prací — zmizí vůbec i tyto zbytky třídních a sociálně skupinových rozdílů.

Ve spojení s úplným vymizením tříd zmizí a odumře i politika a politické vztahy, jež nebyly v podstatě ničím jiným, než vztahy mezi třídami. Zmizí, odumře stát jako instituce třídní společnosti, jež podobně, jako politika vůbec, má ještě své oprávnění ve společnosti socialistické.

Je samozřejmé, že všechny tyto a ještě mnohé další rozdílné momenty podmiňují i rozdíly v duchovním a morálním profilu lidí. I v tomto ohledu bude stát komunismus mnohem výše než socialismus.

PŘECHOD OD SOCIALISMU KE KOMUNISMU A MÍSTO STÁTU V NĚM

Už tento stručný nástin rozdílů mezi socialismem a komunismem naznačuje velikost přeměn, jež bude nutno uskutečnit na přechodu ke komunismu. Tyto přeměny budou zahrnovat všechny oblasti, všechny stránky společnosti a společenského života, jak to ostatně vyplývá už z toho, že jde o největší a nejhlubší převrat, jaký kdy poznaly dějiny. Je proto nesprávné, zužuje-li se někdy problematika přechodu ke komunismu na tu či onu dílčí oblast a nechápe se komplexnost, vzájemná podmíněnost a vazba všech uvedených přeměn.

Základní význam pro tento obrovský společenský proces a jeho celkové uskutečnění bude mít především rozvoj výrobních sil a společenské produktivity práce. Přeměny v ostatních oblastech a sférách společenského života budou také důležité, avšak o přechodu ke komunismu rozhodne konec konců to, že společnost bude schopna vyrobit tolik, aby stačila uspokojit potřeby všech svých členů.

Někteří revizionisté pokoušeli se v nedávné době dokazovat, že hlavní otázkou přechodu ke komunismu je odstranění státu, jež navíc vyžadovali už pro současný stupeň rozvoje socialistických zemí. Takové názory jsou však zcela a od základu falešné. S jedné strany jsou pokusem znevážit dnešní význam státu, pokud totiž

ignorují stále ještě důležitou jeho roli v současné etapě vývoje socialistických zemí. S ohledem na mezinárodní podmínky jsou i nebezpečnou provokací, směřující k oslabení socialismu před kapitalismem. Na druhé straně jsou pak tyto názory neúměrným zveličením role a významu státu. Stát patří do oblasti společenské nadstavby, a i když působí významně na celou společnost, není pro její vývoj nikdy určující. Právě naopak, sám je určován ekonomikou společnosti. Uvedené názory revizionistů jsou proto opuštěním materialistického názoru na společnost. Recepty, doporučené jimi, nemohou společnost dovést ke komunismu, protože opomíjí hlavní — ekonomiku, a na první místo staví to, co je jen druhotné — stát. Jsou utopické a nereálné, podobně asi jako názory a představy o tom, jakoby komunismus bylo možno „zavést“ dekretem, ze dne na den.

Skutečná role státu na přechodu ke komunismu je v zásadě dvojitá. Socialistický stát je důležitým nástrojem přípravy komunismu, zvláště v svých hospodářsko-organizátorských a kulturně-výchovných funkcích. Celkové společenské poměry přechodu ke komunismu a zvláště pak přeměny ekonomické obrazy se však přitom i v něm samém, a to tak, že se od základu vnitřně mění. To je však už další, samostatná otázka.

PROCES PŘEMĚNY SOCIALISTICKÉ STÁTNOTI V KOMUNISTICKOU SPOLEČENSKOU SAMOSPRÁVU

Socialistický stát je stále ještě státem, má typické znaky všech dosavadních států. Je stále ještě nástrojem potlačování. Slouží likvidaci třídního panství buržoazie, potlačování jejího odporu a pokusů o restauraci kapitalismu. Stíhá narušování socialistického vývoje společnosti a potlačuje přežitky kapitalismu v jednání lidí. Tato třídně mocenská stránka, vystupující nejvýrazněji bezprostředně po socialistické revoluci, jej hlavně a především činí státem.

Socialistický stát je však státem nejen vůči buržoazii, nýbrž i vůči pracujícím masám. „Proletariát potřebuje státní moc, centralizovanou organizaci moci, organizaci násilí jak k potlačení odporu vykořisťovatelů, tak k vedení obrovské masy obyvatelstva, rolnictva, maloměšáctva a proletářů při uvádění socialistického hospodářství do chodu.“² V poměru k masám vystupují pochopitelně do popředí méně výrazněji mocenská a donucovací složky státu. Hlavními prostředky vedení mas se stále více a výlučněji stávají hospodářsko-organizátorská, kulturně-výchovná a přesvědčovací činnost socialistického státu.

Proletářsko-třídní, politický charakter socialistického státu staví jej do určité míry nad společnost. Socialistický stát zůstává pořád ještě zvláštní organizací, odlišnou od společnosti a do určité míry samostatnou vůči ní, i když také tato jeho stránka vystupuje samozřejmě nejvíce bezprostředně po revoluci a vůči buržoazii.

Ovšem vedle těchto rysů a stránek, shodných s dosavadními státy v dějinách, má socialistický stát také — a především — znaky, jimiž se od dosavadních států podstatně liší.

Socialistický stát není už nástrojem vykořisťování, nýbrž právě naopak jeho zničení. Socialistický stát zůstává ještě politickou mocí. Protože však odstraňuje některé antagonismy buržoazie a proletariátu a připravuje splynutí i neantagonistických už tříd socialistické společnosti, není politickým v tomtéž smyslu, jako stát dřívější. Socialistický stát je dále — poprvé v dějinách — nástrojem většiny proti menšině. To právě však nejvýrazněji ruší jeho spojitost s dosavadními státy v dějinách. „První

² V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 146.

akt, v němž stát vystupuje skutečně jako reprezentant celé společnosti — zmocnění se výrobních prostředků ve jméno společnosti — je zároveň jeho posledním samostatným aktem jako státu“ (to je státu v původním a plném smyslu slova), říká Engels³ Okolnost, že slouží poprvé většině společnosti, činí socialistický stát novým způsobem demokratickým (vůči lidovým masám), a novým způsobem diktátorským (vůči buržoazii).⁴

Všechno to ruší v základech (i když ještě ne zcela, jak jsme už naznačili) někdejší naprostou výlučnost, oddělenost, izolovanost státu vůči společnosti. Socialistický stát je institucí závislou na lidu. Jeho orgány jsou vedle toho, že mají mocenskou funkci, současně i nejmasovějšími lidovými organizacemi. S odstraňováním třídních rozdílů stává se socialistický stát stále více organizací všech pracujících, celé společnosti. Připojíme-li k tomu přesun od mocenské funkce k úkolům hospodářsko-organizátorským a kulturně-výchovným, stane se jasným, proč klasikové marxismu mluvili o socialistickém státu jako o polostátu, to je o státu nikoli už v plném a původním smyslu slova.

Ukázat, že socialistický stát není už státem v plném smyslu slova, že je polostátem a přechodem od státu k nestátu, je nutné pro pochopení toho, že proces odumírání státu, proces přeměny socialistického státu v komunistickou společenskou samosprávu začíná vlastně hned socialistickou revolucí a ustavením diktatury proletariátu. Dověřen může být tento proces jen v souvislosti s celkovým přechodem ke komunistické společnosti. Vlastní odumírání a odumření státu patří tedy závěrečnému období socialismu a začátkům komunistické společnosti.

Odumírání státu znamená především odumírání státního násilí — tak jak úspěchy socialismu učiní pokusy poražené buržoazie o restauraci kapitalismu beznadějnými, jak socialistický vývoj povede k zapojení jejich bývalých příslušníků do života socialistické společnosti a k jejich převýchově prací. Také excesy lidí z řad ostatních vrstev společnosti budou ztrácet se vzdalováním kapitalismu a s přibližováním ke komunismu charakter činů, poznamenaných kapitalistickou minulostí, budou slábnout a stávat se stále méně početnými. Pokud ještě zůstanou, budou ztrácet skupinový charakter a nabudou podoby pouze individuálních chyb a nedostatků. Upevňování socialistických výrobních a vůbec socialistických společenských vztahů bude snižovat potřebu a význam i administrativně donucovací funkce státu, tak jak se vyhýbání všeobecné registraci a kontrole stane obtížným a jak se dodržování norem socialistického soužití stále více z povinnosti bude měnit ve zvyk.⁵ Konečně s vyrovnáním zbylých třídních a skupinových rozdílů mezi pracujícími, se stoupáním jejich socialistického a komunistického uvědomění na základě zkušeností ze života neustále vpřed postupující socialistické společnosti, bude slábnout a nakonec mizet i *politicko-vedoucí* úloha státu.

V souvislosti s těmito procesy bude stále více a výrazněji probíhat přesun od politicko-mocenské k hospodářsko-organizátorské a kulturně-výchovné funkci státu, jež připraví přechod k nepolitické správě a řízení v komunismu.

Jednou z nejpodstatnějších stránek procesu odumírání socialistického státu a jeho přeměny v komunistickou společenskou samosprávu bude neustálé rozšiřování a prohlubování demokracie, přitahování stále širších mas ke každodenní správě a řízení společnosti. Podmínkou toho bude mimo jiné neustálé zjednodušování správy státu, pozvedání celkové úrovně mas, zkracování pracovní doby atd. Správa a řízení společnosti jako zvláštní funkce zvláštní vrstvy lidí tak nakonec vůbec odpadnou. „Za

³ B. Engels, *Anti-Dühring*, 239.

⁴ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 152.

⁵ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 197.

socialismu všichni budou vládnout po řadě a rychle si zvyknou na to, aby nikdo nevládl.⁶ Veřejné funkce se změní z funkcí politických v prosté funkce administrativní.⁷ Zásah státní moci do společenských poměrů se bude stávat zbytečným v jedné oblasti za druhou a sám sebou usne.⁸ Stát tedy nebude „odstraněn“, jak se domnívali anarchisté, nýbrž stane se zbytečným, rozpustí se v mase obyvatelstva, změní se v nepolitické společenství, v nepolitickou pospolitost všech lidí.⁹

Proces odumírání státu bude mít zřejmě mnohotvárné formy. Jednou z nich budou vnitřní proměny státu samého, především stále masovější způsoby a metody vykonávání správy a řízení. Bude však probíhat také tak, že určité funkce budou se státu přenášeny na nestátní společenské organizace — odbory, Svaz mládeže, zájmové organizace a pod.

Složité procesy přechodu ke komunismu včetně přeměny socialistické státnosti v komunistickou společenskou samosprávu bude řídit komunistická strana. Jedině ona, zahrnující v sobě nejlepší a nejuvědomělejší elementy celé společnosti, vyzbrojena vědeckou teorií marxismu-leninismu, může zvážit, jak dozrávají podmínky k nahrazování socialistických principů principy komunistickými. Jedině ona, jejíž příslušníci jsou rozestavěni ve všech společenských organizacích, může zapojit do mohutného procesu budování komunismu celou společnost. Role strany nemůže proto při přechodu ke komunismu nevrzůstat.

Strana se přitom ovšem bude také sama vnitřně přetvářet. Z předvoje pracujících bude se patrně měnit v stále masovější organizaci, bude stále více splývat s masami. Strana a její orgány stanou se pak zřejmě jádrem budoucí, nepolitické organizace komunistické společnosti. „Je úplně možné, že v budoucnosti vznikne nový typ společenské organizace, která vezme na sebe všechno nejlepší, co bylo nahromaděno zkušeností práce stranických, státních i odborových organizací pracujících.“¹⁰

PRVKY PŘECHODU OD SOCIALISTICKÉ STÁTNOSTI KE KOMUNISTICKÉ SPOLEČENSKÉ SAMOSPRAVĚ V SOUČASNĚ DOBĚ U NÁS

Současná etapa společenského vývoje u nás je charakterizována dobudováním základů socialismu a nástupem do období rozvinuté jeho výstavby. Protože socialismus je první fází komunistické společnosti, musí se už na současně etapě projevovat prvky přechodu od státu k nestátu. A to tím spíše, že se můžeme učit ze zkušeností vývojově pokročilejšího Sovětského svazu a na základě jeho příkladu přejímat některé formy, jež se sice plně rozvinou až v etapě další, nejenže však jsou u nás použitelné už dnes, nýbrž pomohou nám urychlit plnění našich nových úkolů. Zvláště názorně je to vidět na řadě významných opatření, prováděných u nás letošního roku a spatých s novou územní organizací našeho státu, s rozšířením pravomocí národních výborů a s novou ústavou, opatření, navazujících organicky na celou řadu opatření dřívějších, která měla podobný smysl.

Pro náš stát platí, co bylo řečeno o socialistickém státu jako polostátu, jako přechodu od státu k nestátu. Nová usnesení strany a vlády jsou dalším významným rozšířením jeho demokratičnosti; přiblížením řízení a správy státních a společenských

⁶ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 208.

⁷ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 170.

⁸ B. Engels, *Anti-Dühring*, 239.

⁹ V. I. Lenin, *Vybrané spisy II*, 171, 172.

¹⁰ *Osnovy marxizma-leninizma*, 721 (rusky).

záležitostí širokým lidovým masám. Jak jsme už mohli obecně ukázat, je právě rozšiřování účasti lidu na řízení a správě společnosti hlavní linií jeho přeměny v nestát.

Rozšíření socialistické demokracie uskutečňuje se v rámci nových opatření v obou základních směrech: zvyšuje se jednak lidovost našeho státu a jeho orgánů, a spolu s tím se přenášejí některé funkce a úkoly ze státu na společenské organizace pracujících.

Na úseku státu rozšiřuje se především pravomoc národních výborů, zvláště nižších stupňů, tak aby těžiško operativního řízení a rozhodování bylo blíže bezprostřednímu životu lidu. Nejdůležitějším článkem v našem systému národních výborů stanou se tak okresní národní výbory a centrálním a vyšším orgánům uvolní se tím ruce pro dlouhodobé plánování, rámcové řízení a kontrolu.

Zvyšuje se pravomoc a odpovědnost volených zastupitelských sborů, do jejichž rukou se důsledně převádí nejen moc rozhodovací a usnášecí, nýbrž i prováděcí. Aby to bylo možné, provádí se kroky k zvýšení role plén národních výborů a k zesílení účasti poslanců na každodenní činnosti národních výborů. Jedním z nejvýznamnějších opatření v tomto směru bude vytváření komisí národních výborů, v nichž budou poslanci pracovat a pomocí nichž budou mimo jiné rozhodovat o důležitých otázkách, podléhajících pravomoci národních výborů. Placený odborný aparát má přitom hrát roli podřízeného orgánu, provádějícího usnesení a směrnice orgánů volených. Zcela novým prvkem bude, že v komisích budou vedle poslanců pracovat přímo i občané, bez toho, aniž by musili být voleni členy národních výborů. To je významný prvek tzv. přímé demokracie, naznačující už dnes, jak se řízení a správa společenských záležitostí bude stále více přesouvat na masy samé. Nebylo by ovšem správné stavět tuto tzv. přímou demokracii do nějakého absolutního protikladu k zastupitelskému systému, bez něhož se nelze obejít. Současně by však nebylo správné nedoceňovat možnosti, jež v sobě skrývá přímá účast nejširších mas na řízení a správě společnosti.

Předpokladem rozšíření pravomoci národních výborů je nová územní organizace našeho státu, přizpůsobující se celkovým ekonomickým změnám, k nimž u nás došlo, a odstraňující překážky, způsobované přežilým již administrativně správním uspořádáním republiky. Dnes se může toto opatření jevit jen jako řešení bezprostředně vyvstálých ekonomických problémů. S hlediska dalších perspektiv naznačuje však už více — totiž budoucí organizaci společnosti, v níž ekonomika a ekonomikou se řídící správní rozdělení budou hrát stále větší roli.

Spolu s vytvářením politicko-organizačních předpokladů další činnosti národních výborů bude třeba měnit a zdokonalovat i metody jejich práce. Do značné míry tomu napomáhají už organizační změny, přibližující rozhodování a řízení lidu. Za nových podmínek bude stát ještě důrazněji požadavek, aby hlavní metodou práce národních výborů se stala agitační a organizační práce v masách, získávání mas pro opatření národních výborů a řešení a zajišťování jejich úkolů s nejširší účastí pracujících.

V souvislosti s novými opatřeními bylo konečně naznačeno, že podobně jako v SSSR dojde u nás už nyní k přenesení některých funkcí, vykonávaných dosud státem, na společenské nestátní organizace, jejichž role a samostatnost tím stoupnou. V začátcích socialistického státu, kdy společnost teprve vycházela z kapitalismu a dělnické třídě se jednalo o to prosadit svůj vliv a své záměry na všech úsecích společenského života, došlo k soustředění všech významných společenských funkcí v rukou státu. Dnes se to pro celou řadu oblastí společenského života stává pomalu zbytečnou přítěží. Proto například na úseku kultury, tělovýchovy apod. bude velká část záležitostí uvolněna z přímého řízení a vedení státu a přenechána dobrovolným společenským organizacím pracujících.

Jedním z opatření, velmi názorně naznačujících perspektivu přeměny socialistické státnosti v komunistickou společenskou samosprávu, jsou opatření, zasahující do dosud nejtypičtější, totiž mocenské oblasti státu. Už v minulosti bylo daleko nejvýznamnějším v tomto směru vytvoření lidových milic, jež jsou formálně nestátní organizací (jak také ostatně vznikly — jako ozbrojená pěst dělnické třídy a komunistické strany proti rozvracečům lidové demokratického státu). V současné době jde pak o přenášení péče o ochranu veřejného pořádku přímo na pracující v podobě vytváření pomocných stráží veřejné bezpečnosti u nás a dobrovolných lidových družin pro ochranu veřejného pořádku v SSSR. Ve stejném směru jde vytváření nestátních soudních orgánů v podobě soudružských soudů v továrnách i místech. Uvedená opatření nejenže dokumentují skutečně lidový charakter socialistického státu a socialistické společnosti. Svědčí současně i o tom, jak se mění socialistická společnost, jak se v ní postupně vytvářejí podmínky pro vymizení zločinnosti a přestupnosti mezi lidmi jako jedny z podmínek odumírání státu. Široká demokratičnost uvedených opatření dovoluje názorně pochopit myšlenku, že v komunismu budou si lidé řídit společnost bezprostředně a sami, bez prostředníka, bez státu.

*

Prvky a náznaky přeměny socialistické státnosti v komunistickou společenskou samosprávu jsou v současné době ještě v takovém zárodečném stavu, že je často třeba zvýšené pozornosti a značného úsilí, abychom je v shonu všedního života rozpoznali. Jejich objevení a rozvíjení má však veliký význam, abychom už dnes dovedli připravovat půdu pro zítřek, abychom už dnes jednali s perspektivou na komunistickou, nikoli už tak vzdálenou budoucnost.

Upevňování a rozvíjení socialismu, socialistické demokracie a prvky komunistické společenské samosprávy nemají však význam jenom bezprostředně pro nás. Hrají velikou roli i v současném zápolení dvou systémů ve světě, v soutěžení mezi kapitalismem a socialismem. Socialistické země musily až dosud řešit především úkoly přechodného období od kapitalismu k socialismu, v němž nutně vystupuje násilná stránka socialistického státu. Musily tyto úkoly řešit v maximálně krátké době a často s vypjatým úsilím o překonání zaostalosti, zanechané kapitalismem. To usnadňovalo nepřátelům socialismu jejich boj proti nám, to jim usnadňovalo klamání lidu, pomlouvání socialismu. Dnes však už začíná jasněji vystupovat vlastní tvář socialismu. I v očích lidí kapitalistického světa začíná se socialismus jevit jako společnost, které jsou cizí neduhy kapitalismu, jako společenský řád, schopný na rozdíl od kapitalismu zajistit trvale práci a vzrůstající blahobyt lidu. Zahánání do úzkých, pokoušejí se apologeti kapitalismu zachytit jinde. Nemohouce popřít hospodářský vzestup socialistických zemí a vzrůstající úroveň lidu, pokouší se mluvit o „nesvobodě“ v zemích socialismu. Rozvoj socialistické demokracie zahání je však i zde stále více do kouta. Přeměňování socialistické státnosti v komunistickou společenskou, nestátní a nepolitickou organizaci společnosti v závislosti od pokroků komunistické výstavby a spolu s ní definitivně vyrazí kapitalismus a jejich ideologickým lokajům z rukou jejich špinavé zbraně. Bude stále více dokazovat a dokáže nakonec definitivně všem lidem na zemi, že jedině socialismus a komunismus jsou společenstvím svobody a všestranného tvůrčího rozvoje všech.